

Læseprøve

A portrait of Martin Luther, a German theologian, philosopher, and reformer. He is depicted from the chest up, wearing a black tunic. He has dark, wavy hair and a serious expression, looking slightly to the right. The background is a textured, reddish-brown color.

VOR GUD,
DU MÆRKER VORES
SORG

Luther nydigtet

Iben Krogdøl

21 NYE SALMER

Denne bog indeholder kommenterede nydigtninger af alle Luthers salmer i Den Danske Salmebog. I alt 21 nye salmer med nykomponerede melodier af 21 komponister. Lige til at synge.

Fra Niels Henrik Gregersens efterskrift:

“Hos Krogsdal finder vi et bud på en fremskrivning af reformationen. Hvis reformationen var revolutionerende i sin egen tid, er den hen over fem århundereder blevet til en bevægelse med efterklange og eftertryk helt frem til i dag. Det viser disse på en gang personlige og samtidsnære salmer.”

Iben Krogsdal (f.1967)
er skønlitterær forfatter, ph.d.
og salmedigter.
Læs mere på www.krogsdal.dk

Iben Krogsdal

VOR GUD,
DU MÆRKER VORES
SORG

Luther nydigtet

Forord

Salmer skal leve gennem sang. Men der kommer også ofte et tidspunkt, hvor de skal skrives videre på. Ligesom de gamle salmedigtere skrev videre på hinandens (og andres) tekster eller skrev nye salmer i opgør med eksisterende, skal vi også i dag turde kæmpe med traditionens tekster som afsæt for nye. Salmedigtning handler i høj grad om at skrive videre på historien, og det har vi i nogen grad både glemt og forsømt i dag. Jeg har derfor gennem et års tid ført en intens salmesamtale med Luther og nydigtet alle hans nuværende salmer i Den Danske Salmebog. Samtalen er blevet til denne bogs enogtyve nye både lutherske og ulutherske salmer.

Jeg har i mit arbejde med nydigtningerne forsøgt at tage Luthers salmer på ordet. Ikke Luthers oprindelige ord. Men de ord, der rent faktisk i dag står i de luthersalmer, vi synger. Oversatte og gendigtede og redigerede op gennem århundrederne. Jeg er gået til teksterne med sanserne åbne, og jeg har spurgt: Hvad står der egentlig her? Hvad *siger* denne salme mig? Hvad *gør* denne salme ved mig? Er der noget her, der skriger til himlen eller rammer i hjertet eller skurer i tanken? Er der noget, der vokser forunderligt, er helt uforståeligt eller maner til undren og modsigelse? Og hvordan kan jeg ud af denne skrigen eller skurren eller undren eller trang til modsigelse skrive nye salmer?

Da jeg begyndte at nydigte Luthers salmer var det med andre ord ikke for at opgradere de forestillinger og gudsbilleder i Luthers salmer, der måtte anfægte mig som menneske af en anden tid. Jeg begyndte at skrive ud fra en vandring ind i teksternes eget univers, ud fra ordene, som de nu engang stod der, og lod dem være både inspiration og provokation til at skrive helt nye salmer, om det, det hele handler om: Menneskets forhold til Gud i en verden hvor magt og afmagt hele tiden antager nye former.

Arbejdet med salmerne har rejst et hav af teologiske spørgsmål. Luthers fundament var Bibelen (i hans egen, særlige udlægning), og Bibelen var for Luther Guds ord. Han skrev selv kun sjældent frie salmer; hans tekster blev oftest til ud fra de gammeltestamentlige salmer med det formål at skabe glæde og taknemmelighed i den syngende – og at give evangeliet virkelighed gennem folkets egen mund og på folkets eget sprog. Luther var nemlig først og fremmest bibelfortolker.

Allerede her er mit udgangspunkt som menneske af en anden tid et andet: Bibelen er ikke for mig Guds ord, den er (en særlig historisk tids) menneskers ord om Gud. Og det betyder, at den konstant kalder på nye fortolkninger og betydninger. Jeg forsøger derfor ikke at skrive salmerne tilbage til et oprindeligt fundament, jeg ønsker snarere at skrive ud og frem. Salmerne i denne bog er ikke forkyndelse af den rette lære over for en vranglære, de er skrevet som en del af den fortsatte oversættelse, fortolkning og levende bevægelse af den kristne grundfortælling om Guds guddommelige menneskeliggørelse, som alle salmer indgår i. Det betyder eksempelvis helt konkret, at jeg ikke fører traditionen med at henvise til bibelsteder i salmerne videre. Jeg ser denne citat-skik som i bedste fald lidt unødigt forklarende og i værste fald som en forældet *namedropping med Gud*. Salmerne skal kunne trække vejret selv uden præcise skrifthenvisninger, der for mig at se hører en anden tid til.

For bibelens ord og fortællinger lever bedst, når de flyder gennem salmerne i mere frie sproglige former og billeder. Bibelen er et sprogligt og mentalt univers der, ligesom universet selv, hele tiden udvider sig og skaber nye sproglige og mentale universer. Skabelsen er ikke slut endnu – og det er Bibelens fortællinger heller ikke, for der kommer altid nye erfaringer til. Selvom vi i disse årtier dyrker den lidt nostalgiske forestilling, at det ægte og mest autentiske skal findes i det gamle, i det fundamentale, er oprindelighed ikke ensbetydende med mere sandhed. Den form for fundamentalistisk tryghed kan moderne kristendom ikke længere give os. Da Gud blev menneske, blev vi alle en historie, der fortsætter. Og det er godt, for så behøver vi ikke længere være fundamentalister – eller rettere: vi skal ikke længere være det.

Gud som far (i himlen) og Gud som søn (på jorden) og Gud som tilværelseskraft (i tiden) har op gennem historien haft mange skikkelser, og de danner tilsammen en smuk og ustandselig fortælling om en himmel, der aldrig giver op. På én gang er alt i åben bevægelse og alligevel skæbnebestemt. Spændingen mellem åbenhed og skæbne udtrykkes for mig at se særligt stærkt i det rimede vers, der som struktur er en sprogform for 'skæbne'. Rimet er den perfekte form at skrive salmer i, fordi det afspejler livets udspænding mellem det givne og det mulige, og på den måde i sig selv udtrykker en form for løfte om kosmos i kaos, om retning i

retningsløsheden, om mening i meningsløsheden. En salme kan endda i kraft af sin særligt faste, 'umoderne' versform blive et egentligt sprogligt overgangsritual, som vi kan gå ind i og blive forandrede af.

Med disse 21 livtag med Luther håber jeg at have skrevet en række nye salmer, der kan inspirere til både sang og eftertanke. Jeg tror, vi skal turde kaste os ind i kampen med vores egen tradition, præcis som Luther gjorde det for 500 år siden. Vi skal turde meddigte, moddigte og nydigte. Og så må vi se, hvad der sker.

Iben Krogsdal, oktober 2016

Denne bog er resultatet af mange menneskers indsats. Jeg vil gerne rette en særlig tak til:
De 21 komponister for deres smukke nye melodier
Det Sønderjyske Salmelegat for støtte til denne udgivelse
Charlotte Schiøtz for sin gode klaverindspilning af alle melodier
Jesper Gottlieb for sit store arbejde med at sætte alle noder
Niels Henrik Gregersen for et inspirerende efterskrift

Alle salmerne i denne bog kan synges på både de kendte og de nykomponerede melodier.
Alle nye melodier kan høres indspillet på www.krogsdal.dk

VOR GUD, DU MÆRKER VORES SORG

Frit efter "Vor Gud han er så fast en borg"

Vor Gud han er så fast en borg

Vor Gud han er så fast en borg,
han kan os vel bevare,
han var vor hjælp i al vor sorg,
vort værn i al vor fare;
den gamle fjende led
er nu for alvor vred,
stor magt og argelist
han samler mod os vist,
ej jorden har hans lige.

Vor egen magt ej hjælpe kan,
let kan os fjenden fælde;
men med os står den rette mand,
omgjordet med Guds vælde.
Det er den Herre Krist,
og sejer får han vist,
hærskarers Herre prud,
der er ej anden Gud,
han marken skal beholde.

Og myldred djævla frem på jord
og os opsluge ville,
vi frygter dog ej fare stor,
de deres trusler spilde;
lad rase mørkets drot
med løgn og mord og spot,
han har dog få't sin dom,
da Krist til jorden kom,
et ord ham nu kan fælde.

Guds Ord de nok skal lade stå
og dertil utak have,
thi Herren selv vil med os gå
alt med sin Ånd og gave;
og tage de vort liv,
gods, ære, barn og viv,
lad fare i Guds navn!
Dem bringer det ej gavn,
Guds rige vi beholder.

Martin Luther, 1528 (DDS 336)

Gud ryster vores grundvold

“Vor Gud han er så fast en borg” er skrevet ud fra salme 46 og midt i en voldsom kirkekamp. I salmen truer det onde livet fra alle sider, men Gud er med den syngende, som hele tiden er på den sikre side, også selvom han mister alt.

Der er noget dybt fascinerende over Luthers salme. En blanding af kampgejst, stålsathed og trøst flyder myndigt formanende ud af sætningerne. Det er som om, Luther i én og samme salme skriver om sin egen personlige kamp mod Djævelen, om sin egen kamp mod pavekirken, og med enorm trosstyrke indgyder det syngende ’vi’ mod til fælles kamp mod den fordærvede kirke. Den syngende står med den sande sag over for *den* onde (fjenden), som virker gennem andre – dem der står i løgnet. Der er ingen gråzoner her. Ingen forbehold, ingen undskyldninger, ingen skiften side; der er kun den rasende (men allerede afgjorte) kamp mellem godt og ondt.

Salmen både drager og skræmmer. I en moderne verden flyder ondt og godt ofte sammen, både i og uden for mennesket. Hvis er sandheden? Middelalderligt sort-hvidt er blevet til moderne gråt. Jeg talte engang med en psykiater, der definerede dæmoni som “det, der sker i os, når vi ikke kan *se* hinanden og ikke bliver *set*”. Det onde er ikke *den* onde. Det onde er, at vi dæmoniserer hinanden.

Man behøver ikke abonnere fuldt ud på denne opfattelse af det onde for at overveje, hvordan vi selv har en tendens til at skabe hinanden som fjender. I Luthers salme er dæmoniseringen af verden (som han ikke har fra salme 46) umiddelbart meget konkret, og det er ikke uproblematisk, når vi i dag synger salmen løsrevet fra sin oprindelige sammenhæng. For hvordan *hører* salmesyngende i dag salmen? Hører vi i dag ordet fjende som Djævelen (i luthersk forstand), eller skaber vi snarere fjenden som en konkret fjende derude? Hvilke nye fjendebilleder manes frem? Og er det godt?

“Vor Gud, du mærker vores sorg” er en slags moddigtning af Luthers salme. I den nye salme er Gud ikke gammeltestamentligt fast (en borg, et værn, en bevarer, en krigsherre), men (først og fremmest) en nytestamentlig Gud, der mærker vores sorg. Han er ikke den, der gør os ranke over for fjenden – han er snarere den, der ryster os, når vi gør os selv til faste og urokkelige borge i verden. Han er ikke den, der står på vores side i kampen mod nogen udenfor – han er den, der griber ind, når vi dæmoniserer andre for at redde os selv. Han er ikke den, der fælder fjender på en slagmark – han er den, der viser os mørket i vores eget sind, når vi marcherer mod andre i den tro, at vi er de entydigt gode og de er de entydigt onde.

I den nye salme er fjenden hverken naturkatastrofer (som i salme 46) eller djævelens håndlangere i verden (som i Luthersalmen), men vores egen selvfylde (når vi er gudløse og prisgivet os selv), vores egen blindhed (når vi tager kontrol over verden ved at dæmonisere den), vores egen løgnagtighed (når vi tror, Gud er eksklusivt på vores side) og i sidste vers døden, når den lammer os, så vi oplever himlen styrte sammen i et gudløst, ensomt mareridt.

Og hvad er så evangeliet? Det er, at Gud igen og igen, og helt tæt på, trækker os ud af det mørke i os selv, der gør os blinde. Han hvisker trapper ind i os, så vi kan se de andre igen. Han ryster os i vores grundvold, så vi kan bevæge os igen. Og når vi er spærret inde i os selv af sten, vi selv har sat, så kommer han og vælter stenene, til vores nattemørke begynder at lyse.

Vor Gud, du mærker vores sorg

Tekst: Iben Krogsdal

Melodi: Erling Lindgren

♩ = 112 F /E Dm /C B♭ G7/B C^{sus4} C

Vor Gud, du mær-ker vo-res sorg og ken-der vo - res fa - re du

Gm /F C/E A/C# Dm G7 C^{sus4} C

rys - ter vo-res fas-te borg og det vi selv_ kan sva - re når

B♭/C F/C C B♭/C F/C C F/C C#°

vi har valgt en vej hvor ver - den luk-ker sig og dø - dens sor - te

Dm /F G^{sus4} G C /B♭ F/A Gm7 C^{sus4} C F

gen går gen-nem marv og ben så er du al - ler - nær - mest

VOR GUD, DU MÆRKER VORES SORG

Vor Gud, du mærker vores sorg
og kender vores fare
du ryster vores faste borg
og det vi selv kan svare
når vi har valgt en vej
hvor verden lukker sig
og dødens sorte gen
går gennem marv og ben
så er du allernærmest

Og tar vi magt i verden selv
og hæver undergrunden
og slår vi glædens suk ihjel
før det når ud af munden
så lægger du din ånd
omkring os som en hånd
og støtter vores krop
og hvisker: luk dig op
for himlen som den kommer

Og går vi frem med vold og magt
mod dem vi kaldte fjender
og mødes vi i svag foragt
for dem vi ikke kender
så står din dreng med lys
og siger: Mørke, frys!
og hvisker trapper ind
i vores dybe sind
de går mod åbenlyset

Og står vi foran vores død
med hænder uden chancer
og falder himlen mørkerød
i onde nattetrancer
så rejser du din søn
så voldsomt nattesøn
han vælter vores sten
han gør det én for én
til morgensolen brænder

Iben Krogsdal, 2016

SOLEN ER SÅ RØD IGEN

Frit efter "Midt i livet er vi stedt"

Midt i livet er vi stedt

Midt i livet er vi stedt
udi dødens våde.
Hvem kan vi gå til om hjælp,
så vi finder nåde?
Dig, Herre Krist, alene!
Vi angrer vor misgerning svar,
som dig højt fortørnet har.
Hellige Herre Gud,
hellige, stærke Gud,
hellige, barmhjertige frelser,
du evige Gud!
Lad os ej gå under
i den bitre dødens nød!
Kyrie eleison!¹

Midt i døden knuger os
Helveds magt og vrede.
Hvem kan os af denne nød
ud i frihed lede?
Du, Herre Krist, alene!
Så inderligt du ynkes ved
al vor synd og usselhed.
Hellige Herre Gud,
hellige, stærke Gud,
hellige, barmhjertige frelser,
du evige Gud!
Lad os ej fortvivle
for den dybe Helveds glød!
Kyrie eleison!

Midt i Helved-angsten ind
vil vor synd os drive.
Hvor skal vi da flygte hen,
få et sted at blive?
Til dig, o Krist, alene!
Du givet har dit dyre blod,
som for al vor synd gør bod.
Hellige Herre Gud,
hellige, stærke Gud,
hellige, barmhjertige frelser,
du evige Gud!
Lad os aldrig falde
fra den rette troens trøst!
Kyrie eleison!

Martin Luther 1524 (DDS 495)

Solen er så rød, Gud

Ligesom så mange børn fik jeg engang sunget børnesangen “Solen er så rød, mor”, inden jeg skulle sove. Og ligesom mange forældre har jeg sunget den for mine egne børn, som både elsker og frygter den.

Solen er så rød, mor
og skoven er så sort
nu er solen død, mor
og dagen gået bort
ræven går derude, mor
vi låser vores gang
kom sæt dig ved min pude, mor
og syng en lille sang

Sangen emmer af tryghed og uhygge. Trygheden er, at mor sidder ved sengen. Uhyggen er, at solen dør, at ræven lister ude i mørket, at døren skal låses. At det bliver nat. Måske er “Solen er så rød, mor” en slags prototype for moderne salmer. Med dens urstemning: Det lille menneske, som taler til en mor (en Gud), der ikke svarer, men alligevel – på sin egen tavse, lyttende måde – er der hele tiden.

“Midt i døden er vi stedt” er Luthers gendigtning af en latinsk processionssalme, og salmens tema er angst. Angsten for dødens helvede. Vi står foran Gud, og helvede truer os, fordi vi er syndere. Det eneste, vi kan gøre midt i vores helvedesangst, er at bede Gud om at forbarme sig over os. Jeg har nydigtet Luthers salme, så angsten for helvedes gløder er blevet til angsten for at blive efterladt alene i verden. I den nye salme trygler vi om, at Gud må være til for os, når vi allerede nu befinder os i helvede. Ikke fordi vi bliver brændt af gloende tænger, men simpelthen fordi vi ikke ved, om Gud er her, om mor stadig sidder ved sengen, om vi stadig kan tro på det. Og dermed klinger børnesangen “Solen er så rød, mor” med på flere måder. Nu er det ikke et barn, der taler til sin mor. Nu er det et voksent menneske, der taler til Gud. Et menneske, der trygler Gud om at være sammen med os i en verden, der er fuld af død: bedemændene er ude, græsset sukker, dyreøjne skinner, mennesker forsvinder i menneskemængden på store skærme. Mørket har man selv tændt. Og når dagen slutter, er der kun én bøn, der virkelig tæller: *Du må ikke gå fra mig, Gud. Du må ikke gå!*

Solen er så rød igen

Tekst: Iben Krogsdal

Melodi: Christian Præstholm

♩ = 82
Dm E°/G A /G Dm/F Dm/E Dm E°/G

So-len er så rød i-gen blom-ster-bla-de blø - der men-ne-sker er be-de-mænd

E7/G# E A Bbmaj7 Gm7 Em7b5 A Dm C

on-de kræf-ter fø - der og dy-re-blik-ke skin-ner. Hver ting på jor-den æl-des, hør:

Cm7 F7 Bb /D F/Eb Bb/D Cm7 F

Græs-set suk-ker mens det dør. Døm-men-de vil-de Gud! Strøm-men-de mil-de Gud!

Eb Bb/D Cm7 F Bb Eb /G Bb /C

Se os dybt i øj-nen - ne, se os! U - tro - li - ge Gud!

B \flat /D C 7 /E F $^{\text{sus4}}$ F/E B \flat /D Fmaj 7 /C B \flat^6 F/A B \flat^6 Dm/C B \flat^6 /D F $^{\text{sus4}}$ F

Lad os ik-ke bli-ve væk i mord og spild og land Åbn di - ne ar - me!

Solen er så rød igen
 blomsterblade bløder
 mennesker er bedemænd
 onde kræfter føder
 og dyreblikke skinner.
 Hver ting på jorden ældes, hør:
 Græsset sukker mens det dør.
 Dømmende vilde Gud!
 Strømmende milde Gud!
 Se os dybt i øjnene, se os!
 Utrolige Gud!
 Lad os ikke blive
 væk i mord og spild og land
 Åbn dine arme!

Du er blevet slået hårdt
 du lod verden råde
 du lod håbet skringe bort
 på den værste måde
 og du var selv alene.
 Kom, Gud, så vi kan tro igen:
 Du er Gud og du er den
 høstende vilde Gud!
 Rystende milde Gud!
 Vær hos os formørkede, vær her!
 Utrolige Gud!
 Se os, hør os, rør os
 og gå ikke fra os her
 Åbn dine arme!

Dødsensstille står vi ved
 vores egne grunde
 ser hinanden styrte ned
 frygtens åbne munde
 mod livets tynde hænder.
 Grå skærme så: vi kom og gik
 byens strømme af trafik.
 Frådende vilde Gud!
 Rådende milde Gud!
 Hent os midt på gaderne, hent os!
 Utrolige Gud!
 Mørket er elektrisk
 og vi tændte for det selv
 Åbn dine arme!

Iben Krogsdal, 2016

JEG ER SÅ BANGE. NATTEN GROR

Frit efter "Var Gud ej med os denne stund"

Var Gud ej med os denne stund

Var Gud ej med os denne stund,
må Israel bekende,
var Gud ej med os denne stund,
forgik vi i elende;
thi vi er kun en lille flok,
men fjendens hob er talrig nok,
som os opsluge ville.

De truer os så vredelig,
og ville Gud tilstede,
opslugte de os visselig
med al vort liv og glæde;
da blev vi som det flade land,
hvorover flodens høje vand
med styrke sig henvælter.

Men lovet være du, vor Gud!
du hjælper os af fare,
vor bange sjæl du leder ud
som liden fugl af snare;
ja, snaren brister, vi er fri,
thi Herrens navn os stander bi,
han skabte jord og himmel.

Martin Luther, 1524 (DDS 338)

Den store angst

“Var Gud ej med os denne stund” er skrevet ud fra salme 124. Guds folk, Israel, er i fare, men Gud frelser folket fra fjenden, som truer med at sluge det – billedligt talt ligesom høje bølger oversvømmer et lavland. Mennesket i Luthers salme kan lovprise Gud, fordi det *ved*, at Gud findes og vil beskytte sit folk. Mennesket *ved*, at uden Gud er det intet. Der er ingen tvivl.

Men mennesket i den nydigtede salme har ikke samme trosprivilegium. Det *ved* ikke, at Gud er Gud. Det *beder* til Gud om at *være* Gud. Om at høre. For mennesket er ikke (som i Luthers salme) et intet uden Gud, det er ligesom blevet sit eget alt: Alt sit mørke. Og nu fornemmer hun, at mere mørke er på vej.

Rædslen for at synke ind i et bundløst hav og forsvinde, uden at nogen ved det, kender de fleste. Israelitterne var prisgivet naturens vilde kræfter, Luther kæmpede mod dødsfjender med sataniske kræfter, og selvom vi i dag ikke er omgivet af truende vande eller fjender, er det truende hav som billede stærkt nok. Vi kan frygte at forsvinde i vores egne ubevidste dybder, i vores eget indre angsthav, i den syge eller aldrende krop, eller i glemslens store mørke. Vi er prisgivne, udleverede, synkende og ’redskabsløse’.

I den nye salme “Jeg er så bange! Hjælp mig Gud” trygler et menneske Gud om at være til, om at høre vores kalden, om at gribe ind i vores liv. Det trygler fra sit eget mørke. Havet rejser sig bag døren. Flodbølgen rammer. Men hvor er Gud? Findes Gud? Kommer havet fra Gud eller fra mennesket selv? Mennesket ved det ikke. Men det kalder og skriger på Gud, for hvem skal det ellers kalde på og skri-ge til? Det er sidste udkald fra sidste tro. Ikke troen på Gud, men troen på noget, mennesket i sit eget menneskeliv har *erfare*t: at børn kan trøstes, at rædsel kan bli-ve til lettelse, at ting kan forandre sig på sekunder. Når det vel og mærke ikke er mennesket selv, der *gør* noget – men livet der griber voldsomt ind. Når livet hand-ler der, hvor vi dybest set stadig i dag kun med Luther kan sige: Gud hjælpe mig!

Jeg er så bange. Natten gror

Tekst: Iben Krogsdal

Melodi: Thomas Reil

♩ = 84 B7 Em Am⁶/C B7 B7 Cmaj7 D

Jeg er så ban - ge. Nat-ten gror Gud, sig hvad jeg skal gø - re og

D⁷/C G/B Am⁶ D/A C% C/G G E/G# Am F#m^{7b5} B/D#

sig at du kan hø-re mig Gud sig, at du kan hø - re! For o-ver mig sank

Em^{add9} C⁶ D Em Em/G Am/C B7 Em

ly-set bort nu våg-ner jeg og alt er sort og her er in - gen dø - re

Jeg er så bange. Natten gror
Gud, sig hvad jeg skal gøre
og sig at du kan høre mig
Gud sig, at du kan høre!
For over mig sank lyset bort
nu vågner jeg og alt er sort
og her er ingen døre

Jeg mærker havet rejse sig
jeg hører det i drømme
en tung tsunami rammer mig
og jeg kan ikke svømme
Jeg gisper. Griber efter land
men her er endeløst af vand
et bundløst herredømme

Er havet da dit store svar
på dage jeg forsømte?
På det jeg skulle have gjort
for dem jeg selv fordømte?
Er det din straf der skyller ind
din stormflod i mit mørkesind
der tabte det du drømte?

Jeg ved det ikke. Men jeg tror
at solen stadig stiger
i øjet på et løftet barn
der ikke mere skriger.
At livet på et lyssekund
kan blive vendt utroligt rundt
af bare det du siger

Så sig til mig, at du er Gud
og riv mig ud af vandet
den rasen i mit eget sind
der skiller mig fra landet
Gud, hør mig! for jeg kalder her
jeg kalder med mit sidste vejr
jeg kan slet ikke andet

Iben Krogsdal, 2016

EFTERSKRIFT

Lovsange fra dybet

Af Niels Henrik Gregersen, professor i systematisk teologi

Hvis der er én ting, som reformationen har betydet for al senere kristendom, er det igangsættelsen af salmer på folkesprog og folkeviser. Formuleringen af kristendommens kerneanliggender i form af nye salmer og på samtidens tonesprog stod helt centralt i Luthers vision om kirkens reformation. “Jeg vil gerne af hele mit hjerte lovprise og anbefale musikken som en aldeles ypperlig og guddommelig gave”, skrev han – og fortsatte: “Derfor har vi så mange sange og salmer, hvor ord og tone virker samtidigt i lytterens sjæl” (WA 50, 368 og 372). Så snart Luther havde oversat Det Nye Testamente til det tyske dagligsprog, begyndte han i 1523 at skrive sine mange salmer. Alene i 1524 skrev han 24 af slagsen.

I Den Danske Salmebog fra 2002 står der 21 af Luthers salmer. Det er disse 21 salmer, der nu er blevet gendigtet, nydigtet og moddigtet af Iben Krogsdal, som er en af vores mest produktive og fornyende salmedigtere. Det kan enhver forvise sig om ved at læse eller synge disse sprogligt overraskende salmer.

Ved siden af de 21 nye salmer og salmemelodier, finder vi i denne bog noget så sjældent som et direkte livtag med Luthers teologi. Reformationen skal fortsættes. I musik og salmetone, men også i form af en samtidsbevidsthed. Der er hos Iben Krogsdal både plads til at synge med på troens gamle kerneanliggender, men der er også tale om en protestantisk bevidsthed, der tør sige både ja og nej til Luthers salmer.

Hos Krogsdal finder vi et bud på en fremskrivning af reformationen. Hvis reformationen var revolutionerende i sin egen tid, er den hen over fem århundreder blevet til en bevægelse med efterklange og eftertryk helt frem til i dag. Det viser disse på en gang personlige og samtidsnære salmer. Allerførst gøres der op med tanken om, at verden er delt op i dem indenfor og dem udenfor. Nej, fra Guds side er alle indenfor. Det er evangeliets store forudsætning.

Men det hører med til sagen selv, at evangeliets store Ja netop ikke kan skråles ud. Hver morgen må forbavselsen opdages på ny, hver dag må livsmodet findes frem igen, og salmetonen kan hviske den frem. For sagen er, at du og jeg ikke selv på forhånd føler os indenfor. Og det skal vi heller ikke forvente, lærer vi af disse salmer. I hvert fald ikke, hvis vi med 'indenfor' forstår en tryk havn, en borg, et retroenhedens palads, hvorfra man kan skue ned på de mindre troende. Nej, det er den tøvende tro, der er lovsangens udgangspunkt. Nogle gange slutter salmerne derfor i en nærmest afmægtig bøn, der kun tør bede: "bliv hos os". Andre gange vider salmer sig ud til det større håb, der bliver til et menneskeligt ekko af Guds store Ja.

Den canadiske sanger Leonard Cohen har lært mange af os at synge med på et *broken halleluja*. Det er en tilsvarende stemme, vi finder hos Iben Krogdøl. Også lovsangen har blå mærker af hverdagens erfaringer af slid og mangel på sjælelig stabilitet. Men det er også et intellektuelt besvær, som synges frem og får stemme. Der er en bevidsthed om en afstand mellem os og alt det, som de gamle har sagt og sunget. Deraf spændingen mellem lovsang og klage. Og så alligevel er denne spænding alt andet end ny. På en underjordisk måde vækker de nye salmer genklange af Davids Salmer fra det gamle testamente, og de er faktisk forbavsende tæt op af Luthers egen teologi. At være teolog var for Luther at være erfaren, og at være erfaren er at kende anfægtelserne indefra. Og at være anfægtet betyder at være under angreb – af tvivlrådighed og orienteringsløsheden i en verden, der både gør forbavsende godt og forbavsende ondt.

Vi har derfor at gøre med skrøbelighedens lovsange, som ofte er tættere på afmagten end på kraften. Flere af salmerne gennemgår et forløb fra en eksistentiel rystelse og afgivelse af selvkontrol til en stadig bøn om at blive lukket op, indtil man tør give slip på sig selv til den endnu større rystelse, som ligger i at kunne gispe: Wåuw.

Salmens klangbund er ofte nok erfaringen af himmelrummets nedsmeltning i ensomhedens mørkekammer. Også her er en mærkelig samstemthed med Luther. Hvor Luther talte om at være udsat for Guds vrede og fravær, viser Krogsdal tilsvarende, at der heller ikke for os er nogen vej uden om en tilintetgørelse af sikkerhedsfølelsen, hvis noget nyt skal vokse frem. “Gør mig, Gud, til ingenting / styrt mig i et kvantespring / Lad det her i mørkekamret / hvor mit eget kors blev hamret / blive voldsomt sandt for mig / at jeg ikke er som dig”. Dermed siger Krogsdal på en nærmest politisk ukorrekt måde, at den alt for stålsatte vilje til kontrol og effektivitet er ledsaget af en sprogløs længsel efter afmagt, ja lammelse. For kun ved at give slip, kan man blive et helt mennesket – frelses fra sig selv.

Men helt nemt er det ikke at give slip på illusionen om selvets stabilitet. Den lutherske teologi siger her, at frisættelsen kun kan ske gennem mødet med evangeliets ord. Ordet siger: Du skal acceptere, at du er accepteret! Hos Krogsdal drejer det sig tilsvarende om at blive mødt af en strøm, som er varmere og dybere end ensomhedens dyb. I en af salmerne insisterer den guddommelige stemme på tværs af al tro og tøven og tvivl: “I kan sige hvad I vil / men I vil altid være til / i mine blide strømme”.

Her er alle uden for – og dog er alle inden for!

Denne PDF er en gratis
læseprøve fra bogen

VOR GUD, DU MÆRKER VORES SORG

Bogen kan købes på www.syngnyt.dk eller hos
boghandleren.

144 sider. Hardback.
Vejledende udsalgspris: 268 kr.

© Syng Nyt og kunstnerne.

Kopiering af tekst og noder i denne pdf
efter gældende lov om ophavsret og kun
efter forudgående aftale med CopyDan